Немов так і бачу його: з буйним розвіяним волоссям, з лицем, палаючим гарячкою, з очима, вдивленими в тем-неє небо, серед бурі грізної, блискавок, громів, що кидають столітні дуби, мов слабу солому на землю, іде він самотний. І не перестрахає його шаління могутнього живла. Він і сам — як демон 1 шаліючої тієї стихії. Не знайде супокою і тому так невтомимо гонить по лісах, гаях і левадах довкола пишного Відня.

Травить його, мучить його гарячка творчості!..

А потому спішить до гамірного міста, до спокійної затишної кімнати десь на третьому поверсі, до кімнати, яку винайшли йому добрі приятелі, засідає до фортепіано і серед бурливої ночі грає довго-довго.

З завиваючим погуком і зойком бурі, що увихається навоздушними скоками понад верхи святинь і палат наддунайської "Віндобони 2 смутних", зливається могутня музика хмарного генія. Під сильними ударами у клавіші мало не розсиплеться фортепіано. Могутні, голосні, серцеполо-няючі і потрясаючі серцем акорди летять крізь відчинене вікно на стрічу ордам чорних, тяжких, суворих хмар.

Очі хмарного генія композитора вдивлені у клавіші фор-тепіана. На лиці його праця думки — душі, що творить. Так неначе і видно, що не слухом він мірить могутню мову і величаву красу своєї пісні, не слухом, а і душею...

У нього немає слуху, це глухий творець пісні над піснями, це — Бетховен *!

А та пісня, виспівана душею, це безсмертна Дев'ята симфонія *...

* * *

Утіха в наші серця завітала, взяла нас за руки і повела на свої святі оболоня. Загальна спільна радість зиполола з нашого поля бур'ян ненависті і завісті, гніву і зобиди, ввела нас у свою божеську святиню невинності і чистоти серця.

Як любо, як солодко жити на світі! Обніміться, міліони, Най цілуєсь мир цілий! Люди всі братами стануть На твій поклик чарівний!5

На твій поклик, велика, свята, загальна радосте, братами стануть!?

То вони ще й не брати були дотепер, а чужі собі?

А великі кличі білих пророків побратання й любові розплилися як гомін по широкому світу?

Обніміться, міліони! — кличе могутнім звуком симфонія і на зворотних її крилах пливуть-налітають, немов тихі мари, якісь постаті величні, божеські...

Конфуцій 6, Будда 7, Христос...

Вони ж кликали: обніміться, міліони!

Вони дивляться сумно-жалібно на людей, на світ, якому послали тиху, чаруючу Радість. Але світ її не хотів приняти і сотворив собі свою Радість грішну, оплямлену взаємною кров'ю.

Вона ходить в плащі з дрижучих, закривавлених сердець. Вона ступає на сп'янілих мозках міліонів. Вона напувається чарою, сповненою нужденним існуванням бездушних мас. Вона — одна велика оргія на стипі ** брата... А над нею гомонить звуком чарівного срібного дзвону могутня симфонія — кличе:

Обніміться, міліони. Най цілуєсь мир цілий!..

* Людвік Бетховен зложив свою славнозвісну Дев'яту симфонію, бувши цілковито глухим в році 1822. Чув її не вухом, а душею. Славний Ріхард Вагнер 4, почувши її, став музиком. ** Тризна, поминки (польськ.). — Ред.

* * *

Христос зійшов ізнову межи людей і плаче.

Плаче сльозами пісень геніальних творців, сльозами-каскадами симфоній. Плаче, накликає...

Міліони даються поривати звукові. Та не змістові...

Звук вони чують, змісту не розуміють. Не слухають душами.

Душі в них глухі.

А ти, великий Бетховене, чув, слухав душею... Коли вони так почують?

Люди всі тоді братами стануть. Коли? Чи далеко той час?

Коли сповниться заповітний голос великої Дев'ятої симфонії?

Чернівці, 27. XI 1903